

EDİTÖRDEN

Onaltıncı yüzyılda gelen “tarım devrimi” kapitalistleşen çiftçilerle birlikte yoksullaşan köylüleri de yaratırken Ondokuzuncu yüzyılın ortalarında İngiltere’de buharlı makineler ve dokuma atölyeleri ile ortaya çıkan “sanayi devrimi”, mülksüzleştirilerek tarım alanlarından kovulanlar da dahil kurtuluşu arayanlardan yeni bir sınıfın doğuşunun önünü açtı. Sanayi devriminin getirdiği “kalkınma” ilk kez ortaya çıkan işçi sınıfının üzerinden biçimlenirken; “zenginlik” ile birlikte “yoksulluk” ve sefaleti de beraberinde getiriyordu. Proletaryanın yükseldiği İngiltere topraklarında ve onun kalbi Manchester’da 1848’den 1868’e eşi görülmemiş bir kalkınma yaşanırken, kent yapısı “uygarlaşan” İngilizler için yeniden inşa ediliyordu. Feodalizmin boyunduruğunda yüzyıllardır yoksullaştırılmış İrlanda’dan yönelen “artık nüfus”, Manchester’ın giderek adeta ahırlaşan eski kent yapılarında; açlıktan, kirlilikten ve hastalıklardan ölmek yerine düşük ücret ve yüksek kiralarla yaşamlarının çözümsüzlüğü üzerinden çıkış yolları arıyorlardı. İşçi sınıfının doğuşunu “İngiltere’de Emekçi Sınıfların Durumu” ile böyle anlatıyordu F. Engels. Bugünkü İngiltere, yani günümüzün gelişmiş kapitalist ülkesi çocuk emeği sömürüsünün de tarihsel biçimde en yoğun görüldüğü coğrafyadır.

Evet, “İngiltere büyük ve yoksullaştırılmış bir İrlanda nüfusunu emrine amade etmeseydi, İngiliz sanayisinin hızla genişlemesi gerçekleşmezdi” ve “modern İngiltere’nin gelişiminde kadınlar ve çocuklar önemli rol oynadı” tespitleri ne kadar doğrudur; son yıllarda Türkiye için söylenen “kalkınma/büyüme” göstergelerinin Kürt coğrafyasında mülksüzleştirilerek geçim ve çalışma araçlarından mahrum bırakılarak “yoksulluk” nedeniyle batıya zorunlu göç etmek zorunda kalan emekçiler ile Suriye’den savaştan kaçan ve büyük çoğunluğu çocuklardan oluşan ucuzlaştırılan emek gücü üzerinden gerçekleştirilmeye çalışıldığı da o kadar doğrudur. Türkiye’deki sanal kalkınmanın dinamik gücünün; inşaat sektörü ve mevsimlik tarım üretimindeki “artık nüfus” ve bu iki sektörde yoksullaştırılan insanlarla birlikte onların eş ve çocuklarının yoğun işgücü olduğu gerçeği tüm çıplaklığı ile karşımızdadır.

Yüzyıllar içinde farklı nitelikler kazansa da coğrafi alanları değişse de sömürünün temel felsefesinde köklü bir değişiklik olmadı. Kadın ve çocuk emeği sömürüsü, kapitalizm açısından hep bir maliyet fırsatı olarak görüldü. Egemen anlayış, kapitalizmin ortaya çıktığı günden bugüne şunu söylüyor; yoksullaşan işçi sınıfı düşük ücretle sağlıklı beslenemiyorsa, iyi bir konutta oturamıyorsa, riskli ortamlarda çalışıyorsa, erkekleri daha çok çalışsın, kadınlarını da çalıştırsın, çocuklarını da... Kadın üç olmaz beş doğursun, hem doğursun hem çalışsın, çocuk da “rızkını” sokakta çalışarak arasın!

Sokakta çalışmanın nedeni olarak gözüken “yoksulluk” tarihsel ve ekonomi politik perspektifle incelendiğinde; yoksullaşan ailenin, varlığını sürdürmek ve temel gereksinimlerini karşılamak üzere çocuklarını sokağa göndermesi sınıf teorisinden bağımsız açıklanamayacak bir olgudur. Diğer taraftan; sokakta çalışan çocuğun bedensel ve ruhsal gelişimi ile eğitime erişimde karşılaştığı engeller de yoksulluk döngüsüne ve yoksulluğun yeniden üretilmesine neden olmaktadır.

Kapitalist üretim sisteminde kadın ve çocuk emeği yedek emek gücü kaynağıdır ve kaynaklarının azalmasını istemez. Bu nedenledir ki kapitalizm emek gücünün optimal düzeyde sağlıklı olmasını ister, ölmesini ise istemez. Ancak, sömürünün yoğun yaşandığı koşullarda kadınlar daha fazla olmak üzere erişkin zarar görüyor, çocuklar ise en fazla zararı görüyor. Kapitalizm, yaş ve cinsiyet farkına bakmaksızın işçinin tüm aile bireylerini egemenliği altına alırken çocukların da oyun zamanlarına kadar el koyuyor. Hatta neredeyse yüz yılını dolduran “23 Nisan Çocuk Bayramını” dahi çocuklara çok görüyor!

Türkiye’de, ailenin kötü beslenmesi ve sağlıksız barınma koşulları üzerinden gelişen ekonomik sıkıntıların zorunlu sonucu olarak gündeme gelen çocuk işçiliğinin sonuçlarına; büyüme ve gelişme çağındaki çocukların enfeksiyon hastalıklarına, biçimsiz vücutlara, çarpık bacaklarla kas-iskelet sistemi sorunları gibi görünen bedensel bozuklukların yanı sıra düşünsel gelişme gibi öğrenilmemiş sorunlara da kapitalizm tarihi boyunca çözüm beklenmedi. Günümüzde, egemen sınıfların çözümü değişmemiştir; çocuk bedensel ve düşünsel gelişime vakit ayıracığına ailesine (daha doğrusu sermayeye) katkı sunsun, eğitim almasa da olur, eğitim alan çocuk çok fazla ister, aza kanaati öğrensün, çözemediği durumları da dine havale etsin... Bugün eğitimde 4+4+4 sisteminin açılımı da budur!

ILO'nun Türkiye gibi "az gelişmiş" ülkelerde çocuk işçiliğinin sonlandırılmasına yönelik değil de ağırlıklı olarak, "çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılması" ve "çocuk çalıştırmanın asgari yaşını yükseltme" (182 ve 138 no'lu sözleşmeler) ile sınırlı yaklaşımı kapitalizmin genel yapısal karakterine uygun olarak değerlendirildiğinde anlaşılır hale gelmektedir. ILO "Asgari Yaş" konusunu 1919 yılında gündem yapıp "sosyal devlet" olgusuna denk gelen bu gündemi 1973 yılında sonlandırırken, Türkiye "Asgari Yaş" konusunu ilk kez 1998 yılında gündemine almış, 2001 yılında ise sorunu "çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri" ile sınırlayan sözleşmeyi kabul görmüştür.

Emeğin sömürüsünün tarihsel gelişimi içinde "yoksulluk" zemininde yükselen çocuk emeğinin sömürüsü değerlendirildiğinde sorunun az gelişmişlikle izah edilemeyeceği de aşikârdır. Bu tür ülkelerde, yedek emek gücü ne kadar büyükse "yoksulluk oranı" da o kadar büyüktür; yoksulluk oranı ne kadar büyükse "kapitalist birikim" de o kadar büyük olur. Bu anlamda nedenlerini değil sonuçlarını düzeltmek amacıyla az gelişmiş ülkeler için projelendirilen "Çocuk Emeğinin Ortadan Kaldırılması Uluslararası Programı" (ILO/IPEC) Türkiye'de çocuk işçiliğini ortadan kaldırmak gibi bir görevi üstlenmemiş ve bu yönde de bir gelişim ve sonuç da sağlamamıştır. Türkiye gibi ülkelerde yoksullaştırılan çocuk işçiliğine kısa vadede çözüm (!) üreten çocuk işçiliğinin göreceli azaltılmasından başka hedefi olmayan ILO elbette ki sorununun ekonomi politikasını gizleyecek, az gelişmiş ülkelerin yoksulluğunu gelişmiş kapitalist ülkelerin üretim tarzı ve zenginliğiyle ilişkilendirmeyecektir. ILO'nun projesi politikaları, çocuk işçiliğine karşı verilen mücadeleyi sınırlama anlamında da kazanımlar sağlamış, ilgili ülkelerin politikaları ile örtüşmediği durumlarda da proje sonlandırılmıştır. Somutlarsak, Türkiye'de uygulandığı 1992-2006 yıllarında çocuk işçiliği en alt düzeylere inmesine rağmen proje 2008 yılında sonlandırılmıştır. Soruna ulusal projelerle çözüm arandığı döneme geçildiğinde, yani 2012 sonrası yıllarda ise çocuk işçiliği oranlarının tekrar yükselişe geçmesi, yani 1990'lı yıllara dönmesi siyasi iktidarın "büyüme/kalkınma" tercihleriyle ilgilidir. Türkiye'de çocuk işçiliği sorununun çözümüne ilişkin asgari standartların oluşturulamaması halinde durumun daha da kötüye gideceği ortadadır.

Diğer taraftan, 1990'larda ILO/IPEC projesi için gelecek paranın ucunu gören başta ÇSGB ve büyükşehir belediyeleri olmak üzere devlet kurumları ile sendikalar (örneğin Türk-İş) ve mantar gibi türeyen vakıflar birden bire çocuk sorununa 'duyarlı' hale gelerek "Çalışan Çocuk Bürosu" kurdular. Para geldiği sürece de "çalışan

çocuk” duyarlılığını (!) sürdürdüler. Para kaynağının 2008’de kesilmesiyle de hep birlikte duyarlılıklarını kaybettiler! Sonuçta 2012 yılı sonrasında her şey eski haline döndü; savaş mağduru çocuklar ile eğitim mağdurları birlikte sokakları ve üretim alanlarını yeniden doldurdular...

Geldiğimiz süreçte siyasi iktidarın ucuz emekten yana politik tercihi; Suriyeli sığınmacı çocukların, sağlıklı olmayan ortamlarda, ağır iş koşullarında, uzun sürelerle çalıştırılmasını, geçici mevsimlik tarımda çocukların ücret karşılığı çalışmasına göz yummayı yani “çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin” öncelenmesini gerektirmektedir. Her ne kadar “en kötü biçimlerde” çalışmaya zorlanması çocukların psikolojik ve bedensel sağlığına tehdit oluşturacak sorunları beraberinde getirecek, eğitmeden ve sosyal faaliyetlerden uzaklaştırılacak, duygusal, fiziksel ve cinsel istismara neden olacak olsalar da Türkiye’de kapitalist sistemin tercihi durumun yeniden üretilerek kalıcılaştırılmasından yanadır.

Çalışan çocuklar, çalıştıkları işe ve çevresel etkilenimlere bağlı olarak nörolojik bozukluklar açısından da ciddi risk altındadır ve riskli işlerde çalışmak, çocukların bedensel ve ruhsal sağlığında onarılmaz yaralar açmaktadır. Uyumsuz çalışma ortamlarında verilen zararın sonuçları olarak, iş kazası veya meslek hastalıklarının bir kesimin yaşam kalitesini düşüreceği önceden biliniyorsa ve ölümler onların karşısına erken çıkıyorsa ve bu tür insanların ortak paydaları “yoksulluk” ise sonuç sadece “sosyal cinayet” olarak izah edilebilir. Sosyal cinayetler, çocukluktan erişkinliğe eğitimsiz ve korunmadan yoksun bırakılan bir sınıf hedef alınarak yapılıyorsa bu cinayetler ideolojik boyut kazanır. Çocukların yapmaları gereği meslek hastalığına neden olacak risklere maruz bırakılması ise çok daha ağır toplumsal sonuçlara yol açmaktadır.

Dergimizin bu sayısında, içerikte irdelemeye çalıştığımız gibi kapitalist sistemin çocuk işçiliğine yaklaşımını çok boyutlu olarak değerlendirmeye çalıştık. Çocuk hakları ve çocuk işçileri konusunda OECD ülkeleri arasındaki sıralamada sonlara düşen Türkiye’de çocuklar, bir tarafta sokakta, diğer tarafta; sanayide, tarımda, hizmet sektöründe istismara, ihmale, şiddete maruz bırakılarak tüm yakıcılığıyla ucuz emek sömürüsüne maruz kalıyorlar. Görüldüğu kadarıyla yolumuz uzun!

“Birlik, Mücadele ve Dayanışma” yolunda... Yaşasın 1 Mayıs...

